

УДКУ 72.01(72.04)

Радомська В.Р.,
Національний університет «Львівська політехніка»

ПОЗИЦІОНУВАННЯ САКРАЛЬНОЇ АРХІТЕКТУРИ В КУЛЬТУРНОМУ ЛАНДШАФТІ ЛЬВОВА ПЕРШОЇ ЧВЕРТІ ХХ СТ.

На основі емпіричних досліджень висвітлено вплив сакральної архітектури на формування та розбудову урбаністичного середовища м. Львова та передмістя в першій чверті ХХ століття. Зокрема, розглянуто роль та позиціонування сакральних будівель в аспекті ідентифікації мультикультурного середовища міста.

Ключові слова: роль, сакральна архітектура, урбаністичний простір, культурний ландшафт, м. Львів, Модест Сосенко

Стан проблеми: Аналізуючи генезу розбудови Львова на зламі ХІХ – ХХ століть, можна виокремити основні осередки та появу нових об'єктів громадського призначення, що мотивоване зміною геополітики суспільства тогочасної Галичини. Активізується міське суспільно-культурне середовище українців у Львові, що спричиняє до появи об'єктів-ідентифікаторів, які суттєво змінюють урбаністику міста. Однак, залишаються не достатньо висвітлені тогочасні тенденції та практичні методи інтегрування сакральної архітектури у вже існуючу урбаністичну структуру міста.

Стан дослідженості: Теоретичні засади процесів втілення ідентичностей різних культур у просторовій структурі міст, достатньо фундаментально розкриті у монографічному виданні професора Б. Черкеса «Національна ідентичність в архітектурі міста» [1]. Дослідження генези та розбудови урбаністичного культурного ландшафту Львова, зокрема українського сегменту, розглянуто в матеріалах дисертації Я. Юрик [2].

Актуальність: Сучасні тенденції та ряд змін в геополітичному устрої Львова поставило нові виклики перед архітекторами та дизайнерами. Досвід трансформації храмової архітектури латинського обряду для потреб християн східної гілки є одним з методів пошуку українського «культурного ландшафту» в укладеній століттями урбаністиці міста. Досвід та принципи розбудови Львова першої чверті ХХ ст. – важливий сегмент на шляху формування сучасного культурного ландшафту міста.

У процесі історичного розвитку відбувається зміна так званого «культурного ландшафту» урбаністичного простору. В цьому контексті достатньо показовими були і залишаються об'єкти сакральних споруд, які стають яскравими ретрасляторами соціально-політичного устрою держави. В Галичині, у першій чверті ХХ ст., багатонаціональне місто Львів стає яскравим репрезентантом пошуку ідентичності. В цей період у структурі виокремились основні культурні осередки домінуючих спільнот: поляки, юдеї, українці, вірмени. Кожна з цих громад формувала свій статус в міському середовищі, і в процесі утвердження об'єктів-символів та їх ідентичності в структурі міста відбуваються зміни.

Ретроспективний аналіз тогочасного будівництва свідчить про те, що ідейно-символічний характер інтегровано в будівництві громадських установ, костелів, монастирів, церков. Для підсилення ідентифікації будівлі, яскраво використовується принцип синтезу, в якому ключеву роль відводять декоративно-монументальним мистецьким засобам (мозаїки, поліхромії, вітражі, сграфіто). Нового значення набуває форма консервації, реставрації та збереження сакральних пам'яток. Оскільки, сакральні споруди відзначаються особливою масштабністю та монументальністю, то і їх збереження та поява вносить суттєві зміни в урбаністичне середовище. Ідейно-символічний характер української ідентичності репрезентувався в будівництві громадських установ, трьох храмів у межах центру Львова та численних церков в ближньому передмісті (табл.1).

У цьому контексті, прикладом може слугувати знакова будівля товариства «Дністер» (архітектор А. Захарієвич, І. Левицький, 1904 – 1906 рр.), збудована в українській ділянці на вул. Руській, 20, а також зведені освітні та сакральні об'єкти в межах міста [4, с. 182 – 184]. Розбудова української інфраструктури відбувалась поряд із знаковими будівлями попередніх історичних періодів (до 1900 р.) та у ділянках локалізації українських осередків [3], серед яких Народний дім (архітектори С. Гавришкевич, В. Шмідт, 1851 – 1864 рр.), Наукове товариство ім. Т. Шевченка (арх. М. Фехтер, 1880 р.), товариство «Просвіта» (архітектор Б. Меретин, 1744 р.); сакральні об'єкти: Успенська церква (архітектор П. Італієць, 1547–1559 рр.), церква Святого Миколая (XIII ст.), церква Св. Онуфрія (сер. XVI – XIX ст.), церква Святого Духа (1729 р.), церква сестер Василіанок (архітектор Є. Заблікевич, 1881 р.), церква Петра і Павла (архітектор К. Фесингер, 1798 р.), церква Святої Параскеви П'ятниці (1643 – 1645 рр.) [3].

В архітектурі Львова періоду 1900 – 1918 рр. сформувалось дві основні паралельні лінії архітектурної стилістики: традиціоналізм (у формі історизму), новаторство (стиль модерн) [2]. За твердженням Б.Черкеса, дві основні гілки

стилістичного пошуку в архітектурі Львова – традиціоналізм і лінія «новаторства», частково поєднувались (рис.1).

Процес пошуку архітектурної ідентичності українців в полікультурному середовищі міста був зосереджений на використанні засобів домінуючого в сусідній Європі стилю – «модерн» та його національних трансформацій (віденської «сецесії», закопанського модерну, німецького «югендстилю» тощо).

Таблиця 1.

Споруди української спільноти в міському просторі Львова,
1900 – 1920 рр.

№	Об'єкти	
1	Громадські	1900 – 1920 рр. – кредитний банк «Дністер», арх. А. Захарієвич, І. Левицький, 1904 – 1906 рр. – Український робітничий дім, арх. М. Майредер, 1908 – 1909 рр. – «Народна гостинниця», арх. Т. Обмінський, 1904– 1906 рр. проект українського народного театру у Львові, арх. спілка Ф. Фельнера і Г. Гельмера, 1904 р.
2	Навчальні заклади	1900 – 1920 рр. – Бурса Руського товариства Педагогічного, арх. Т. Обмінський, Л. Левицький, 1906 р. – Бурса Народного дому , арх. фірма І. Левинського, 1906 – 1907 рр. – Бурса собору Св. Юра, арх. Т. Обмінський, 1903 –1904 рр. – Музичний інститут, арх. О. Лушпинський та ін.,1913 – 1916 рр. – Академічний дім , арх. Т. Обмінський, Ф. Левицький, 1904 – 1906 р.р.
3	Сакральні об'єкти	1900 – 1920 рр. – церква Архангела Михаїла, арх. бюро І. Левинського, 1891р., стінопис М. Сосенко (1905 – 1907 рр.), с. Підберізіці – Преображенська церква, арх. С. Гавришкевич, 1906 р. – церква Вознесіння Господнього , арх. В. Галицький, 1901 р. церква Св. Андрія і Володимира у передмісті (с. Богданівка), 1918 р. (зруйнована в 60-х рр. ХХ ст.) – церква Св. Георгія , арх. Г. Загс, В. Равський, 1897 – 1901 рр.

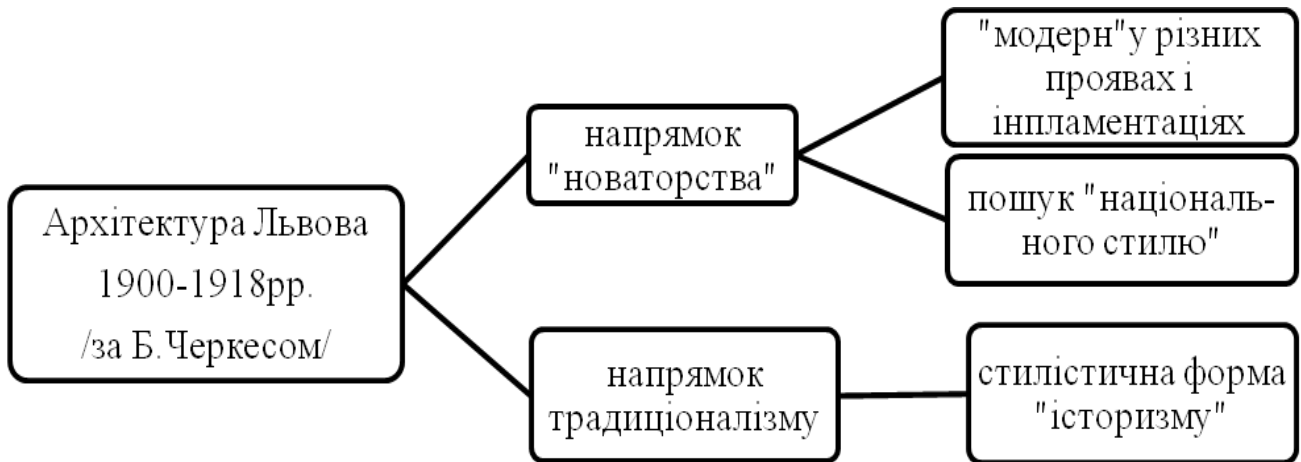

Рис.1. Напрямки формотворення та стилістичних особливостей архітектури Львова 1900 – 1918 рр.[за Черкесом; 2,с. 22]

В цьому процесі важливу роль відіграє нова плеяда українських митців, серед яких Модест Сосенко (1875–1920), які створили програмно нові тенденції в організації іконографічної інфраструктури інтер'єрів храмів за посередництвом поліхромій, іконостасів, вітражів [6]. Синтез модерну та візантійського мистецтва сформував нове бачення сакрального дизайну, що суттєво впливало на загальні образно-стилістичні тенденції у культурному ландшафті тогочасного Львова. Нова форма локальної архітектурної ідентичності простежується: в інтерпретації та трансформації форм історичної архітектурної спадщини Львова (перехід від традиціоналізму до новаторства); у принципах поєднання елементів локальних історичних стилів з етномотивами. Глобальна ідентичність архітектурних об'єктів сформувалась на основі європейських архітектурних шкіл в стилістиці «модерн» та індивідуальних архітектурних і образно-стилістичних особливостей мистецьких творів у структурі архітектурної споруди.

Висновок: кінець ХІХ-го і пер. третина ХХ ст. для урбаністики Львова позначилась особливим зростом українського національного руху, відродженням культури та швидкою генеративністю в питанні генези і розвитку типологічних, конструктивних та естетичних принципів архітектури громадських споруд, які становлять складний конгломерат явищ і проблем в культурному просторі міста. Якщо врахувати, що на початку ХІХ століття в церковному будівництві відзначено значну кризу, то процес швидкої генези наприкінці ХІХ ст. та бурхливий розвиток в першій чверті ХХ ст., можна позиціонувати як феноменальне явище в історії та культурології України, яке сформувало і культурний ландшафт знакового міста Львова.

Література

1. Черкес.Б.С. Національна ідентичність в архітектурі міста: Монографія /Б.С.Черкес/.– Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2008. – 268с.
2. Юрик Я. М. Вплив ідентичності на формування архітектури Львова у ХХ ст. : автореферат дис. на здобуття ступеня канд. арх. : 18.00.01 «Теорія архітектури,реставрація пам'яток архітектури» / Я. М. Юрик. – Л., 2011. – 34 с.
3. Чепелик В. Український архітектурний модерн/ В.Чепелик; [упоряд. З.В.Мойсеєнко-Чепелик]. – К.:КНУБА, 2000. –378 с.
4. Радомська В. Р. Ідентифікація сакральної архітектури за посередництвом мозаїк і стінописів / Радомська В. Р., Піддубна Н. Г., Тирпич І. А. // «Мир науки и инноваций». – Выпуск № 2, Том 10. – Иваново : «Научный мир», 2015. – С. 61 – 64.

Аннотация

На основе эмпирических исследований отражено влияние сакральной архитектуры на формирование и развитие урбанистической среды города Львова и предместья в первой четверти ХХ века. В частности, рассмотрена роль и позиционирование сакральных зданий в аспекте идентификации мультикультурной среды города.

Ключевые слова: роль, сакральная архитектура, урбанистичное пространство, культурный ландшафт, Львив, Модест Сосенко.

Abstract

The article deals with empirically examined influence of sacred architecture on formation and building of urban environment in Lviv and its suburb in the first quarter of XX century. In particular, the article focuses on the role and position of sacred buildings as part of identification of multicultural city environment.

Key words: role, sacred architecture, urban space,cultural landscape, Lviv, Modest Sosenko.